

TÀI LIỆU TUYÊN TRUYỀN KỶ NIỆM 81 NĂM
NGÀY NHA TRANG - KHÁNH HÒA KHÁNG CHIẾN
(23/10/1945 - 23/10/2026)

Cách mạng Tháng Tám năm 1945 thành công đã mở ra bước ngoặt vĩ đại trong lịch sử dân tộc, đưa Nhân dân Việt Nam từ thân phận nô lệ trở thành người làm chủ đất nước. Ngày 02/9/1945, tại Quảng trường Ba Đình lịch sử, Chủ tịch Hồ Chí Minh thay mặt Chính phủ lâm thời nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa trình trọng đọc bản Tuyên ngôn Độc lập, khai sinh nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa (nay là nước Cộng hòa xã hội chủ nghĩa Việt Nam), mở ra kỷ nguyên độc lập, tự do của dân tộc.

Tuy nhiên, nền độc lập vừa giành được đã đứng trước những thử thách hết sức cam go. Với dã tâm xâm lược nước ta một lần nữa, thực dân Pháp từng bước mở rộng chiến tranh, quyết tâm khôi phục ách thống trị thuộc địa. Trước tình thế đó, phát huy truyền thống yêu nước, tinh thần quật cường và ý chí độc lập, tự do, quân và dân cả nước, trong đó có quân và dân Nha Trang - Khánh Hòa, đã anh dũng đứng lên chiến đấu, bảo vệ chính quyền cách mạng, giữ vững thành quả của Cách mạng Tháng Tám.

Cuộc kháng chiến của quân và dân Nha Trang - Khánh Hòa bắt đầu từ ngày 23/10/1945 là một dấu mốc lịch sử đặc biệt, thể hiện ý chí quyết tâm bảo vệ độc lập, chủ quyền, tinh thần chiến đấu kiên cường, bất khuất và sức mạnh đoàn kết của Đảng bộ, chính quyền, lực lượng vũ trang và Nhân dân địa phương. Trải qua 81 năm, tinh thần Nha Trang - Khánh Hòa kháng chiến vẫn vẹn nguyên giá trị lịch sử, trở thành niềm tự hào, nguồn sức mạnh tinh thần to lớn, cổ vũ các thế hệ hôm nay tiếp tục xây dựng quê hương ngày càng giàu đẹp, văn minh, hiện đại.

1. Bối cảnh lịch sử

Thực hiện âm mưu xâm lược nước ta một lần nữa, ngày 23/9/1945, được quân Anh và quân Nhật hỗ trợ, thực dân Pháp đánh chiếm Sài Gòn - Chợ Lớn, sau đó mở rộng tiến công ra các tỉnh Nam Bộ và Nam Trung Bộ. Đầu tháng 10/1945, quân Pháp điều chiến hạm Risolior đến hoạt động trên vùng biển Nha Trang. Trong hai ngày 6/10 và 12/10/1945, chúng đổ bộ gần 1.000 quân lên bãi biển trước Hotel Beau Rivage (nay là số 40 đường Trần Phú), đồng thời chiếm giữ các vị trí then chốt trong thị xã Nha Trang và tăng cường phương tiện chiến tranh.

Việc đánh chiếm Nha Trang - Khánh Hòa nhằm thiết lập bàn đạp mở rộng tiến công ra các tỉnh Nam Trung Bộ và Tây Nguyên, đồng thời trực tiếp uy hiếp tuyến chi viện từ miền Bắc, miền Trung vào Nam Bộ. Trước tình hình đó, bao vây, giam chân quân Pháp trong thị xã Nha Trang, bảo vệ tuyến chi viện cho

chiến trường Nam Bộ trở thành nhiệm vụ cấp bách, theo yêu cầu của Trung ương đặt ra đối với các đảng bộ, chính quyền cách mạng miền Trung, trực tiếp là Đảng bộ, quân và dân Nha Trang - Khánh Hòa.

2. Diễn biến Mặt trận Nha Trang - Khánh Hòa

2.1. Trận đánh mở màn

Đúng 3 giờ sáng ngày 23/10/1945, hiệu lệnh tiến công của quân ta được phát ra từ khối thuốc nổ đặt bên ngoài hầm xe lửa số 1, mở đầu cuộc chiến đấu chống thực dân Pháp xâm lược tại Nha Trang. Ngay sau đó, lực lượng ta đồng loạt tiến công các vị trí đóng quân của địch tại nhà ga Nha Trang, nhà đèn (Sở Điện lực), Sở Thuộc (Viện Pasteur), khu vực Bình Tân... Tại nhà ga, chỉ sau vài phút nổ súng, quân ta đã làm chủ trận địa, tiêu diệt toàn bộ quân địch, thu nhiều vũ khí, trang bị. Trong trận đánh, đồng chí Võ Văn Ký, chỉ huy lực lượng tự vệ Nha Trang, đã chiến đấu dũng cảm và anh dũng hy sinh. Tại nhà đèn, ta phá hủy phần lớn máy móc; riêng trận đánh kho vũ khí Bình Tân không thành công do tương quan lực lượng chênh lệch, bộ đội ta phải rút lên Đồng Bò trước sự phản kích của địch.

Dựa vào lực lượng đông, được quân Nhật hỗ trợ, thực dân Pháp tổ chức phản kích, chiếm các điểm cao tại đồi Sinh Trung, đồi Trại Thủy, bố trí trận địa pháo khống chế khu vực nội thành và vùng phụ cận. Từ 3 giờ sáng ngày 23/10 đến những ngày tiếp theo, tiếng súng chiến đấu diễn ra liên tục. Cuộc tiến công đồng loạt của quân ta đã gây cho địch nhiều tổn thất.

2.2. Lập phòng tuyến Chợ Mới - Bờrôten

Thực hiện kế hoạch của Ban Chỉ huy, sau đợt tiến công đồng loạt tiêu hao sinh lực địch, quân ta rút về tuyến sau củng cố lực lượng, khẩn trương xây dựng phòng tuyến và tiếp tục bao vây quân Pháp. Phòng tuyến đầu tiên được hình thành là Chợ Mới - Bờrôten, gồm tuyến phía Bắc từ đồi La San, cầu Xóm Bóng, Tháp Bà đến hầm xe lửa số 1; tuyến phía Tây từ bến đò Kim Bồng, dọc bờ Nam sông Cái, theo tuyến đường sắt cắt ngang Quốc lộ 1 tại khu vực Chợ Mới, kéo xuống phía Tây - Nam qua Thái Thông, Thủy Tú đến dãy Đồng Bò.

Với hệ thống phòng thủ được xây dựng tương đối kiên cố, trong suốt một tháng, các lực lượng trên phòng tuyến đã chiến đấu kiên cường, đánh lui mọi đợt phản kích nhằm phá vây của quân Pháp. Trong nội thị, các đội tự vệ phối hợp chặt chẽ, liên tiếp tổ chức những đợt tập kích chớp nhoáng vào các vị trí trọng yếu, gây tổn thất về sinh lực và phương tiện chiến tranh của địch. Bước đầu âm mưu “đánh nhanh, thắng nhanh” của quân Pháp đã bị quân dân Nha Trang - Khánh Hòa kìm chân và bị sa lầy trên mặt trận Nha Trang.

2.3. Phòng tuyến Cây Đa - Quán Giếng

Trong hai ngày 22 và 23/11, quân Pháp tung lực lượng lớn có trọng pháo yểm trợ tấn công phòng tuyến Chợ Mới - Bờrôten. Toàn bộ lực lượng của ta lui về phía sau lập phòng tuyến mới: Phòng tuyến Cây Da - Quán Giếng, cách Nha Trang 6 km về phía Tây tiếp tục cuộc bao vây giặc Pháp.

2.4. Các lực lượng hiệp đồng chiến đấu

Diễn biến chiến trường tại Nam Bộ, Nam Trung Bộ, đặc biệt là mặt trận Nha Trang, luôn được Trung ương Đảng, Chính phủ và Chủ tịch Hồ Chí Minh đặc biệt quan tâm. Trung ương đã điều động nhiều đơn vị bộ đội Nam tiến chi viện cho mặt trận, đồng thời cử cán bộ chỉ huy và phái viên trực tiếp đến nắm tình hình, chỉ đạo chiến đấu.

Không khí kháng chiến diễn ra sôi nổi, khắk trương trên khắp các mặt trận. Trên tuyến đầu, các chiến sĩ noi gương Đại đội trưởng Võ Văn Ký anh dũng hy sinh trong trận mở màn, nêu cao tinh thần chiến đấu, kiên cường tiêu diệt quân thù, quyết tâm bảo vệ từng tấc đất quê hương. Ở tuyến sau, thanh niên hăng hái tham gia lực lượng tự vệ, vệ quốc quân; thiếu niên đảm nhiệm công tác liên lạc, giao thông; các cụ cao tuổi, phụ nữ tích cực sản xuất, tiếp tế lương thực, thực phẩm đến chiến hào; các đội cứu thương khắk trương băng bó, vận chuyển thương binh. Nha Trang - Khánh Hòa trở thành một mặt trận chiến đấu quyết tâm bảo vệ chính quyền cách mạng non trẻ.

2.5. Kết quả cuộc chiến đấu

Trong điều kiện vô cùng khó khăn của những ngày đầu kháng chiến, quân và dân Nha Trang - Khánh Hòa đã kiên cường bám trụ suốt 101 ngày đêm trên tuyến lửa, chủ động tiến công, quấy rối địch trong nội thị, đánh lui các đợt phản kích, phá vây, tiêu hao sinh lực và kìm chân quân Pháp trong phạm vi thị xã. Đây là thắng lợi có ý nghĩa chiến lược quan trọng, góp phần làm thất bại âm mưu “đánh nhanh, thắng nhanh” của thực dân Pháp, ngăn chặn ý đồ nhanh chóng mở rộng chiếm đóng Nam Trung Bộ và cắt đứt tuyến chi viện từ Trung ương vào chiến trường Nam Bộ.

Bằng việc bao vây, giam chân địch tại thị xã Nha Trang, quân và dân Nha Trang - Khánh Hòa đã góp phần giữ vững tuyến giao thông Bắc - Nam, bảo đảm đường vận chuyển, tiếp tế, chi viện từ Trung ương và các tỉnh miền Bắc cho đồng bào, chiến sĩ Nam Bộ tiếp tục chiến đấu. Đồng thời, 101 ngày đêm chiến đấu đã tạo thời gian và thời cơ để Khánh Hòa, các tỉnh Nam Trung Bộ và cả nước củng cố lực lượng, xây dựng thực lực về mọi mặt, chuẩn bị cho cuộc kháng chiến lâu dài.

3. Ý nghĩa lịch sử

Thứ nhất, Mặt trận Nha Trang - Khánh Hòa thể hiện ý chí đấu tranh kiên cường, lòng yêu nước nồng nàn và khát vọng độc lập, tự do của các tầng lớp nhân dân tỉnh Khánh Hòa; đồng thời, là sự tiếp nối và phát triển thế tiến công của cuộc khởi nghĩa giành chính quyền trong Cách mạng Tháng Tám năm 1945, khẳng định quyết tâm bảo vệ chính quyền cách mạng và nền độc lập dân tộc.

Thứ hai, Mặt trận Nha Trang - Khánh Hòa là biểu tượng sinh động của tinh thần đoàn kết toàn dân tộc, nơi hội tụ tình cảm gắn bó Bắc - Nam, nghĩa tình quân dân sâu nặng. Các đơn vị bộ đội Nam tiến, với những chiến sĩ từ khắp mọi miền Tổ quốc, đã sát cánh cùng quân và dân địa phương chiến đấu, bảo vệ từng tấc đất quê hương. Chiến lũy Nha Trang không chỉ là điểm mở đầu cuộc kháng chiến chống thực dân Pháp ở Nam Trung Bộ mà còn là địa bàn chiến lược quan trọng của cả nước. Trung ương Đảng, Chính phủ và Chủ tịch Hồ Chí Minh luôn quan tâm, theo dõi sát sao tình hình mặt trận, kịp thời chỉ đạo và cử các phái viên như đồng chí Lê Văn Hiến, đồng chí Võ Nguyên Giáp vào kiểm tra, nắm tình hình, thể hiện sự quan tâm sâu sắc, tình cảm gắn bó của Đảng, Bác Hồ và đồng bào cả nước đối với miền Nam ruột thịt.

Thứ ba, Cuộc chiến đấu bao vây quân xâm lược Pháp tại Mặt trận Nha Trang là chiến công hào hùng, biểu hiện sinh động tư tưởng tiến công cách mạng, đường lối chiến tranh Nhân dân, tinh thần đoàn kết, hiệp đồng chiến đấu giữa các đơn vị Trung ương chi viện với các lực lượng địa phương, giữa quân và dân ta.

Thứ tư, Thắng lợi của 101 ngày đêm chiến đấu của quân và dân Nha Trang - Khánh Hòa đã đi vào lịch sử đấu tranh cách mạng và truyền thống chiến đấu của tỉnh nhà như một nét son chói lọi, một bản anh hùng ca bất diệt, khẳng định tinh thần yêu nước, ý chí kiên cường và sức mạnh đoàn kết của quân và dân địa phương trong những ngày đầu kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược. Thắng lợi ấy đã được Chủ tịch Hồ Chí Minh ghi nhận, biểu dương. Trong thư gửi chiến sĩ Nam Bộ và Nam Trung Bộ nhân kỷ niệm nhân kỷ niệm Ngày thành lập Quân đội nhân dân Việt Nam, tròn 01 tuổi (22/12/1945), Người viết: “*Chính phủ Dân chủ Cộng hòa Việt Nam rất khen ngợi chiến sỹ ở các mặt trận miền Nam, đặc biệt là các chiến sỹ ở Nha Trang và ở Trà Vinh, đã làm gương anh dũng cho toàn quốc. Tổ quốc biết ơn các bạn, toàn thể đồng bào noi gương các bạn*”.

Đây là phần thưởng cao quý, niềm tự hào to lớn của quân và dân Nha Trang - Khánh Hòa trong những ngày đầu kháng chiến chống thực dân Pháp xâm lược. Để xứng đáng hơn nữa với lời khen của Bác Hồ, Đảng bộ và Nhân dân tỉnh Khánh Hòa luôn ghi nhớ lời khen của Người, liên tục phấn đấu vươn lên, góp

phần thực hiện ước mong lớn lao của Người là xây dựng nước Việt Nam hòa bình, thống nhất, độc lập, dân chủ và giàu mạnh.

4. Phát huy tinh thần Ngày Nha Trang - Khánh Hòa kháng chiến trong công cuộc giải phóng quê hương, thống nhất đất nước, xây dựng và bảo vệ Tổ quốc

Phát huy hào khí Ngày 23/10/1945, Đảng bộ, quân và dân tỉnh Khánh Hòa tiếp tục kiên cường đấu tranh chống thực dân, đế quốc xâm lược và các thế lực thù địch, giải phóng quê hương, góp phần giải phóng miền Nam, thống nhất đất nước. Trải qua những chặng đường cách mạng đầy khó khăn, gian khổ và hy sinh, quân và dân tỉnh Khánh Hòa luôn nêu cao tinh thần yêu nước, ý chí chiến đấu kiên cường, đoàn kết một lòng, lập nên nhiều chiến công vẻ vang, góp phần tô thắm truyền thống đấu tranh chống ngoại xâm của dân tộc.

Sau ngày đất nước thống nhất, cùng với cả nước, Khánh Hòa bước vào thời kỳ xây dựng và bảo vệ Tổ quốc Việt Nam xã hội chủ nghĩa. Dưới sự lãnh đạo của Đảng, sự quan tâm chỉ đạo của Trung ương, Đảng bộ, chính quyền và Nhân dân trong tỉnh tiếp tục phát huy truyền thống cách mạng, tinh thần đoàn kết, ý chí tự lực, tự cường và khát vọng vươn lên; nỗ lực vượt qua khó khăn, phát huy tiềm năng, lợi thế, đẩy mạnh lao động, sản xuất, từng bước xây dựng quê hương ngày càng phát triển.

Hơn 50 năm sau ngày Giải phóng, đặc biệt sau hơn 40 năm thực hiện đường lối đổi mới, từ một vùng đất chịu nhiều đau thương trong chiến tranh, Khánh Hòa đã vươn mình mạnh mẽ, trở thành một trong những địa phương phát triển năng động của vùng duyên hải Nam Trung Bộ và Tây Nguyên nói riêng và cả nước nói chung.

Trong giai đoạn phát triển mới, phát huy truyền thống lịch sử, cách mạng, tỉnh đã tập trung phát triển kinh tế biển, du lịch, dịch vụ, công nghiệp, năng lượng; đẩy mạnh khoa học, công nghệ, đổi mới sáng tạo và chuyển đổi số; kết hợp chặt chẽ phát triển kinh tế với bảo vệ môi trường, bảo đảm quốc phòng, an ninh và nâng cao đời sống Nhân dân. Trong 9 tháng năm 2026, GRDP của tỉnh ước tăng 11,21%, xếp thứ 8 trong 34 tỉnh, thành phố của cả nước; tổng vốn đầu tư phát triển toàn xã hội ước tăng 33,2%; doanh thu du lịch ước đạt hơn 67.950 tỷ đồng, tăng 21%. Công tác xây dựng Đảng và hệ thống chính trị được chú trọng và triển khai quyết liệt, đồng bộ, hiệu quả. Lĩnh vực văn hóa - xã hội tiếp tục được chú trọng; an sinh xã hội, các hoạt động “Đền ơn, đáp nghĩa” được quan tâm, thực hiện kịp thời. Lĩnh vực quốc phòng, an ninh tiếp tục được giữ vững; trật tự, an toàn xã hội được bảo đảm; triển khai hiệu quả “Chiến dịch 500 ngày đêm đẩy mạnh thực hiện tìm kiếm, quy tập và xác định danh tính hài cốt liệt sĩ”... Cán bộ, đảng viên và các tầng lớp Nhân dân tin tưởng vào sự lãnh đạo của Đảng, sự quản lý, điều hành

của chính quyền các cấp, đồng thuận với các chủ trương, chính sách phát triển kinh tế - xã hội của tỉnh.

Những kết quả đó tiếp thêm niềm tin và động lực để Khánh Hòa phấn đấu tăng trưởng hai con số, hướng tới mục tiêu trở thành thành phố trực thuộc Trung ương.

Đối với phường Tây Nha Trang và các xã, phường lân cận, nơi diễn ra cuộc đấu tranh anh dũng, kiên cường của toàn quân, toàn dân Khánh Hòa, luôn đóng vai trò quan trọng trong hành trình xây dựng và phát triển của tỉnh nhà. Là vùng đất giàu truyền thống cách mạng, Đảng bộ và Nhân dân phường Tây Nha Trang và các xã, phường lân cận một lòng một dạ tin Đảng, theo Đảng, cùng với Nhân dân tỉnh nhà quyết tâm vươn mình mạnh mẽ, để trở thành cực tăng trưởng trung tâm (*gồm Vùng đô thị Nha Trang và Khu vực Cam Lâm - Cam Ranh*) - là trung tâm hành chính, dịch vụ, tri thức và điều phối các dòng nguồn lực.

* *

*

Sự kiện Nha Trang - Khánh Hòa kháng chiến ngày 23/10/1945 mãi là trang sử hào hùng, biểu tượng sáng ngời của chủ nghĩa yêu nước, ý chí độc lập, tự do và tinh thần đoàn kết của Đảng bộ, quân và dân Khánh Hòa trong sự nghiệp đấu tranh, xây dựng và bảo vệ quê hương, đất nước. Đây không chỉ là niềm tự hào về truyền thống cách mạng vẻ vang mà còn là lời nhắc nhở sâu sắc đối với các thế hệ hôm nay và mai sau về giá trị thiêng liêng của độc lập, tự do, hạnh phúc, được đánh đổi bằng máu xương, nước mắt và những hy sinh to lớn, không gì bù đắp được của các thế hệ cha anh.

Phát huy hào khí Ngày 23/10/1945, mỗi cán bộ, đảng viên và người dân Khánh Hòa hôm nay cần tiếp tục nêu cao tinh thần yêu nước, ý chí tự lực, tự cường, khát vọng cống hiến và sức mạnh đại đoàn kết toàn dân tộc; biến niềm tự hào truyền thống thành hành động thiết thực, quyết tâm vượt qua mọi khó khăn, thách thức, thực hiện thắng lợi Nghị quyết Đại hội Đảng bộ tỉnh lần thứ I, nhiệm kỳ 2025 - 2030 và Nghị quyết Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIV của Đảng; chung sức, đồng lòng xây dựng Khánh Hòa ngày càng phát triển, góp phần xây dựng đất nước Việt Nam hòa bình, độc lập, dân chủ, giàu mạnh, phồn vinh, văn minh, hạnh phúc.

BAN TUYÊN GIÁO TỈNH ỦY KHÁNH HÒA
Tháng 10 năm 2026